

A korai juhar tulajdonságai a favizsgáló szempontjából

Kelemen Géza¹, Tuba Katalin²

Illusztráció: vdberk.com

Erdőkben kevésbé, de lakott területeinken igencsak kedvelt fafaj a korai juhar. Könnyű faiskolai nevelése, gyors növekedése is hozzájárul ahhoz, hogy nagy tömegben ültetik, sor- és parkfaként, facsoportokba vagy akár ligetekbe. Szoliter faként 20-25 m magas, terebélyes koronát nevel. Fajtái többnyire gömb alakú koronával rendelkeznek. Szép törzse is hozzájárul ahhoz, hogy sorfaként ültetik, de a füstgázokat és a sózást rosszul tűri, így inkább a kis forgalmú utcákba való. Látványos virágzása, szabályos levélalakja, mutatós terméscsoportjai, szép lombszínéződése miatt méltán szeretjük díszfaként városainkban.

Napos, illetve félárnyékos helyen tenyészik a legjobban. Városokban a korai juhar elöregedése hozzávetőleg 120 éves korában kezdődik, ami azt jelenti, hogy még optimális körülmények között is, ebben a korban a degradáció jelei már megjelenhetnek rajta.

Mechanikai és morfológiai adottságai

A korai juhar nagyon sok tulajdonságában hasonlít a hegyi juharhoz. A szakirodalom általában nem is különíti el a fizikai-mechanikai adottságok tekintetében a két fafajt. A korai juhar sűrűsége és keménysége egy gondolatnyival magasabb a hegyi juharénál, de számításokban, így a fa-statika terén az egyenletek felépítése miatt csupán jelentéktelen különbségek adódnak.

Gyökérzete nem túl mélyre hatoló, inkább szívgyökérzete dominál. A főgyökerek is vékonyabbak, dúsán elágazók. Talaját jól feltárja. Elsősorban az ilyen jellegű gyökér tulajdonságai azok, amik a szórósókra, talajszennyezésekre, a „kutyák látogatására” különösen érzékennyé teszik. A szárazságot közepesen tűri.

A fa jellemzői arborista szempontok alapján

Mint sok más sorfaként ültetett fának, a juharoknak is sok problémát okoznak az aszfaltozott felületek, ugyanis ezek alá a fák gyökerei nem szeretnek beha-

tolni, ezek a talajrészek gyakran levegőtlenek, glejes állapotok alakulnak ki bennük, melyek a növényeknek mérgező környezetet jelentenek.

Sajnos ez alól a térköves burkolat sem kivétel, hiszen azt is betonágyba fektetik. Napjainkban már léteznek levegőáteresztő burkolatok, de ezeket csak frekvenciált helyeken használják, és a karbantartásukat, ami a légáteresztésük záloga, csak ritkán tudják elvégezni.

A korai juhar gyökfője gyakran feltöltött, ugyanis a városlakó ember szereti a lehullott leveleket a tőhöz depozálni. A talajjal vagy humuszos réteggel feltöltés azért kedvezőtlen, mert a földfelszín feletti kéreg a talajszint alá kerülve bekorhadhat, különösen igaz ez a vékony kérgű fákra.

Nem véletlen, hogy a föld alatti részek felülete (bőrszövet) teljesen más felépítésű, mint a föld feletti részek kérge. A korai juharnál ez a probléma még inkább kiemelendő, mert a gyökerének bőrszövege vékony, és a fás részeinek kérge is sima és vékony.

1. ábra *Damulus fukasza* által okozott sérülés fiatal korai juhar gyökfőjén

¹ igazságügyi szakértő

² egyetemi docens, SoE EMK Erdő- és Természeti Erőforrás-gazdálkodási Intézet

A talajlehordás hasonlóan veszélyes a korai juharra nézve, hiszen itt is az előbukkanó, vékony kéreg, illetve bőrszövet sérül.

A gyökfőn ezen túl még a nem körültekintően végzett fűnyírás okozhat súlyos sérüléseket (1. ábra).

Városi fáknál általános, hogy a törzset gépjárművek is károsítják. A korai juhar kérge, ahogy említettük, nem túl vastag, emiatt könnyebben sérül, a fent említett fűnyírás miatt, vagy a különböző járművek egyszerűen nekimennek a törzsnek, a kérget kisebb-nagyobb felületen lenyúzva. Egy-egy ilyen sérülés, a seb kiterjedésétől és mélységétől függően, akár végzetes is lehet.

A fafajnak szerencsére jó a visszazsérző képessége, ha teljesen nem is gyógyul be a seb, a fa még sokáig tovább élhet. Arról azonban nem feledkezhetünk meg, hogy ezek a sebek utat nyitnak más kórokozónak, és arra érdemes odafigyelni, hogy a korai juharon nagyon sok kérgen, faanyagban megtelepedő gombafaj él.

No persze ehhez az is hozzátartozik, hogy a lakosság egy ilyen sérült, gyengülő fa látványát kevésbé tolerálja, mint egy ép, szabályosnak mondott koronával rendelkező fát. Ráadásul az alacsony kockázatviselő hajlandóság miatt a sérült fákat, a holtfákat sokan nem viselik el, értelemszerűen a közlekedésbiztonságot veszélyeztető okok miatt.

A korai juhar szabad állásban szeret alacsonyan elágazni, emiatt aztán az alsó vázágak gyakrabban sérülnek, ami-

nek a vége törés vagy csonkolás lesz. A fa idős korában is meglepően jól tudja az ilyen méretes sebzéseket kezelni, és igyekszik a sebet bezárni.

Ez gyakran csak hosszú évek alatt sikerül, de egy ilyen jelenség esetén érdemes megfigyelést lehet tenni: a keletkezett sebzés úgy gyógyul, mint ahogy a szabók a ruhák varrása során a gomblyuk hasítékát körbevarrják: a hosszanti továbbhasadást elkerülendő, a sarkokat le kell kerekíteniük (2. ábra).

A korai juharnál fontos tényező, hogy a szárazgallyazást szinte kötelező évente elvégezni, mert ezen a fafajon különösen sok nekro-, illetve szaprotróf gombafaj károsít, illetve találja meg élőhelyét a kéregben, illetve a faanyagban.

Utcákat kísérő sorfaként, különösen az aszfaltfelület fölötti ágakon az UV-sugárzás, valamint a magasabb ózonkoncentráció nagyon korai, június végi levélpörkölődést vált ki, amely miatt a levelek gyakran már augusztusban őszi lombszíneződést mutatnak. Az ilyen jellegű, éveken át ismétlődő károsítások akár az úttükörbe hajló ágak elvesztéséhez is vezethetnek (3. ábra), ami a gömbölyű koronát látványban torzíja.

Hozzájárul ehhez a téli útsózás káros hatása is, amely sajnos évekkal a nátrium-klorid szórás után is érezteti hatását. A hegyi juhar ezzel szemben ezekre a hatásokra kevésbé érzékeny.

Extrém esetben – mint a 2025-ös aszályos év – ez a jelenség odáig fejlődik, hogy szeptember elejére a levelek

egy része már lehullt, de a kedvezőbb hőelejei időjárást tavasznak érezve, a korai juhar levelei újból kihajtanak. Ennek aztán a hajtások őszi végi befásodásának késése és a téli elfagyás lehet a következménye.

Nevezetes korai juharok

A magyarországi, illetve a világ legnagyobb fát a *Dendrománia*, illetve a *Monumental trees* világháló oldalak listázzák. E két lista alapján a továbbiakban a korai juhar két nevezetes egyedét mutatjuk be.

Magyarország legnagyobb koraijuhar-fája a tolnai Tengelichez tartozó Alsó-hídvégpusztán található Jeszenszky-kastély egykorvolt parkjában, a Tengelic 38H erdőrészletben állt. A faóriást mindkét webes megjelenés 515 cm kerületűnek mutatja be, 2009-es dátummal.

Életében ez a fa fajtársai között méreteivel a világon a 4., Magyarországon az 1. helyen állt. A fa egykor ikertörzs volt, ráadásul az ikrek egyik tagja mintegy másfél méter magasságban villás is volt. A villás rész sajnos 2022-2023-ban elpusztult, de még napjainkban is áll. A másik törzs már korábban, mintegy 6-7 éve kidőlt (4. ábra).

A gyakorlott szemnek azonban haló poraiban is sok tényt árul el a fa. 26 méter magasságával valóban a környezetéből messze kiemelkedett. Minden bizonnyal hatalmas koronát fejlesztett, ezért látható a *Dendrománia* honlapon egy 2009-ből származó fényképen a korona alatt nagy felületen nudum.

2. ábra Ágcsonkolás utáni sebkalluszfejlődés

3. ábra Aszfalt feletti ágpusztulás

4. ábra Az alsóhídvégi fa 2025-ben

Az állva maradt rész kerülete 455 cm, a fekvő része 93 cm. Impozáns adatok, még úgy is, hogy az ikertörzs valójában két elkülönült példány volt, amely esetében a 93 cm-es egy későbbi tősarj lehetett.

Itt meg kell jegyeznünk, hogy a matuzsálemi fák esetében egyfajta „kegyes csalás”, hogy valójában több törzset mérnek egybe egy faként, holott gyakran csak egymás mellett álló, de tövükben összeért egyedekről van szó.

E fa vesztét a *Ganoderma adspersum* (vastagkérgű tapló) támadása okozhatta, amely legalább 30 éve élhetett a fával együtt. A *Dendrománia* oldalán egy 2009-ből származó képen a tőben már látszik a szabálytalan bordák és terpeszek által jelzett odú, és valószínűsíthető a két törzsrész közötti vízszák is. Ezek a már kidőlt törzsen egyértelműen és nagy kiterjedésű elválázként láthatók.

A fénykép perspektívája miatt nehezen vehető ki, de a jobb oldali törzsrész mögött foglalt helyet a villás törzs másik szára. A villában szintén volt egy méretes vízszák. Szerencsére az egykori anyafa környezetében számtalan, több korú újulata található.

Tusnádon, az Assisi Szent Ferenc-erődtemplom bejárata előtt tanácsfaként egy méretes koraijuhar-fa áll.

A tanácsfák mint gyülekezési helyek már a középkortól kezdve ismertek vol-

tak Európa-szerte. A templomok mellett sokszor állt egy méreteiben is tekintélyt, bölcsességet sugárzó, hatalmas koronájú fa, amely alatt a falu megtárgyalta saját ügyes-bajos dolgait. A templom szomszédsága hitelességet is kölcsönözött a tanácskozások helyszínének.

Ezek a fák általában hársak voltak, de itt a templom bejáratánál ezt a szerepet vélhetően egy kifejezetten nagy korai juhar töltötte be. A fa emellett a Mária-zarándokút része is, az ezt mutató turistajel látható a törzsen.

A romániai – főleg erdélyi – nagy fákat a <https://arboriremarcabili.ro/bu/trees/> világhálós oldal gyűjti. A honlap szerint a *Romániában ötödik helyezett tusnádi fa* kerülete 2016-ban 350 cm volt.

Annyit lehet még tudni róla, hogy a fát a helyi diákok (*Junior Ranger Csoport*) Tusnád község egyik legidősebb és legértékesebb fájának választották a „*Junior Rangers a természetért*” című projekt keretében (amelyet egy regionális alapítvány és a MOL Románia finanszírozott). A honlapon található fénykép még teljes koronával ábrázolja a fát.

Méréseink szerint ez a koraijuhar-fa 27 m magas és 370 cm kerületű, ami tekintélyes, 118 cm mellmagassági átmérőnek felel meg.

Sajnos ez a fa is elérte az összeomló korszakát, ugyanis pár éve három vázá-

gát le kellett vágni, emiatt a korona féloldalassá, zászlóssá vált (5. ábra).

A maradék koronában is kisebb koronatorések láthatók. A korona magasan, 17 m-en kezdődik, mintha sokáig oldalárnyalást kapott volna a környezetéből. A törzsen egymással szemközt egy-egy hosszú, a koronaalapig felnyúló repedés halad (6. ábra), a koronaalapban pedig egy vízszákkal érintkezik, ezáltal olyan benyomása van az embernek, mintha nem is egy, hanem kettő, de összenőtt fa lenne.

Az elmúlt évben az egyik repedésben dús nedvfolyás keletkezett, amely télen megfagyott, de szerencsére a fa kibírta, és az idei nyáron már jól beforrt a repedés. A kettéhasadás veszélye azonban most is fennáll. Eggyel feljebb a vázág tövében még egy vízszák található. A vízszákokban bodza, juhar és kutyabenge találta meg életfeltételeit.

A törzsen alacsonyan több sérülés is látható, hiába no, egy járt út és a templom erődfalának bejárata mellett áll a fa.

A világon a legnagyobb korai juhar Lettországból áll, amely 672 cm kerületű, vagyis 214 cm mellmagassági átmérőjű példány.

A korai juhar strapabíró, úgymond „hálás” fafajunk, kár, hogy városainkban levelei hamar károsodnak. *Ültetését úttest közelébe nem javasoljuk, de máshol annál inkább!*

Fotó: a szerzők felvételei (1–6)

5. ábra A tusnádi korai juhar 2025 júniusában

6. ábra Téli fülőke a tusnádi fa repedésében